Jüdische Pester Zeitung.

יידישע פעסטער צייטונג

(מאָנטאג-אויסגאבע)

אויף דיעזע צייטונג קאנן מאן
יעדען טאג
פרענומערירען
אונד דער פרענומעראציאָנס-טערמין
בעגיננט מיט דעם עמפפאנגע דעס
ערסטען בלאטטעס.

דיא רעדאקציאָן בעפינדעט
זיך אין
פעסט
אלט-גאססע נו׳ 1.
וואהין מאן אויך דיא פרענומעראַ-
ציאָנסגעלדער צו זענדען בעליעבע.
פרענומעראנטענזאממלער
ערהאלטען 10% ראבאטט.

דיעזעס בלאטט ערשיינט
צוויימאל וואָכענטליך
אונד קאסטעט פיר
עסטערדייך-אונגארן
גאנציעהריג 8 גולדען ע. וו.
האלביעהריג 4 „ „
פיערטעל-„ 2 „ „

פיר׳ס אויסלאנד
גאנציעהריג 9 גולדען עסט. וועהר.
האלביעהריג 4 „ 50 קרייצער
פיערטעל-„ 2 „ 25 „

אננאָנצען
אונד זאָגסטיגע פריוואט-אנצייגען
ווערדען מיט 10 קר. פער 6 שפאל-
טיגע פעטיט-צייל בערעכנעט.

Nr. 79, זיעבענטער יאהרגאנג | פעסט, יב תשרי ה׳ת׳ר׳ל׳ו׳. | Pest, den 11. Oktober 1875.

האָהע פאָליטיק.

אונזערע לעזער וויססען עס בערייטס, דאס אין אונזערעם רייכסטאגע נור דיא אינגערע פאָליטיק בעשפראָכען ווערדען דארף, ניכט אבער אויך דיא אויסווערטיגע האָהע פאָליטיק. דער אונגארישע רייכסטאג זאָוואָהל אלס דער עסטעררייכישע רייכסראטה מיססען זיך אין איהרען פערהאנדלונגען אויף דיא אינגערען אנגעלעגענהייטען בעשרענקען. נור דען דעלעגאציאָנען איזט עס געשטאטטעט, אויך דיא „האָהע פאָליטיק" צו בעשפרעכען אונד אן דען מיניסטער דעם אייסערן איבער דען שטאנד דער אויסווערטיגען פאָליטיק פראגען צו ריכטען.

דער מיניסטער דעם אייסערן, גראף אנדראשי, ערשיען דענן אויך הייער אין דען איינצעלנען קאָמיסיאָנען דער דעלעגאציאָן, אום אויף דיא אן איהן געריכטעטען פראגען צו אנטוואָרטען. דיא ביזהעריגען אייסערונגען דעם גראפען אנדראשי האבען וויר אונזערען לעזערן מיטגעטהיילט; זיא וואַרען קורץ, אבער זיא קלערטען דיא וועלט איבער דען געגענווערטיגען שטאנד דער אויסווערטיגען פאָליטיק דאָך ציעמליך אויף. אין פריהערען יאהרען געשאה יעדאָך דיעזע אויפקלערונג ניכט בלאָס מינדליך, זאָנדערן שריפטליך. דער מיניסטער דעם אייסערן פפלעגט נעמליך דען דעלעגאציאָנען איין געדרוקטעס „ראָטה-בוך" פאָרצולעגען, אין וועלכעם דער שטאנד דער אויסווערטיגען פאָליטיק ציעמליך גענויא געשילדערט ווארדע. (וויא וויר בערייטס אין פריהערען יאהרען אין אונזערעם בלאטטע ערקלערט האבען, ריהרט דער נאמע „ראָטה-בוך" דאהער, ווייל דיעזעס „האָכ-פאָליטישע" בוך איינען „ראָטהען" איינבאנד האטטע.) הייער האטטע אבער דער מיניסטער דעם אייסערן קיין „ראָטה-בוך" פאָרגעלעגט, ער בעשרענקטע זיך בלאָס אויף מינדליכע אייסערונגען.)

גראף אנדראשי איזט אבער ניכט בלאָס אין דען קאָממיסיאָנס-זיטצונגען אויף דיעזע וויזע פערפאהרען, זאָנדערן אויך אין דען איינענטליכען הויפט-זיטצונגען דער עסטעררייכישען אונד אונגארישען דעלעגאציאָנען, וועלכע אם 7. דיעזעס אבגעהאלטען וואורדען.

אין דער עסטעררייכישען דעלעגאציאָן ריכטעטע דאהער דער דעלעגירטע דאָקטאָר ט י י ש ע ל אן דען מיניסטער דעם אייסערן פאָלגענדע צוויא פראגען: 1) ווארום ווארדע דיעסמאל דער דעלעגאציאָן קיין „ראָטה-בוך" פאָרגעלעגט? 2) וויא זיעהט עס דענן מיט דער אויסווערטיגען פאָליטיק אויס? זינד אונזערע בעציעהונגען נאָך אויסען פריעדליך, אָדער האבען וויר איינען קריעג צו בעפירכטען? — דאָקטאָר ט י י ש ע ל זאגטע פערנער: עס איזט דורכאויס נאָטהיג, דאס דער מיניסטער דעם אייסערן זיך איבער דיעזע פראגען אין דער דעלעגאציאָן קלאר אונד אויספיהרליך אייסערע. דורך דיא אויפשטאָנדע אין דער הערצעגאָווינא איזט דיא וועלט שאָן זייט מאָנאטען זעהר בעאונרוהיגט, וועסהאלב איינע אויפקלערונג אונבעדינגט נאָטהיג איזט. דאס ש וו י י ג ע ן ווירדע זעהר שעדליך זיין, דא דורך דיא „אונגעוויססהייט" דער פאָליטישען לאגע אללעס אין שטאָקונג געראטהען איזט; ניעמאנד וואגט מעהר עטוואס צו אונטערנעהמען, דער האנדעל איזט געשטאָרט, דא מאן הייטע ניכט וויים, וועלכע ווענדונג דיא אויסווערטיגע פאָליטיק שאָן מאָרגען נעהמען קאנן.

היערויף ערהאָב זיך גראף א נ ד ר א ש י אונד זאגטע: „איך ווילל דעם הערן דאָקטאָר טיישעל אויף ביידע פראגען אויספיהרליך אנטוואָרטען. דיא ערסטע פראגע לויטעט: „„ווארום איך קיין „ראָטה-בוך" פאָרגעלעגט האבע, אין וועלכעם דער שטאנד דער אויסווערטיגען פאָליטיק גענויא בעצייכנעט ווערדען זאָללטע?"" — נון, איך בין קיין פריינד פאָן איינער געהיימניס-טהועריי. אבער עס גיבט געוויססע געגענשטענדע, דיא אָהנע „געהיימניס" גאר ניכט דענקבאר זינד. נעהמען וויר אן, דאס דרייא פריינדע, דיא פאָר איינאנדער ניע איין געהיימניס האבען, איינע שטונדע מיט קארטען-שפיעלען זיך אונטערהאלטען וואָללטען. ווירדע דא דער איינע פריינד דעם אנדערן זיינע קארטען צייגען? געוויס ניכט! זאָבאלד דיא פריינדע זיך איינאנדער דיא קארטען געצייגט, דא ווירדע יא אויך דאס „שפיעל" זאָפאָרט אויפהאָרען מיססען. גאנץ זאָ פערהאַלט עס זיך מיט דער האָהערען פאָליטיק. קיין שטאאטסמאנן דארף זיינע פאָליטיק פעראָפפענטליכען, דענן האבען דיא שטאאטס-מעננער איינאנדער איהרע בעזאָנדערע פאָליטיק מיטגעטהיילט, זאָ האט אויך דיא „פאָליטיק" אויפגעהאָרט איבערהויפט איינע פאָליטיק צו זיין. נון דירפטע יעדערמאנן איינזעהען, דאס אין דער האָהען פאָליטיק דיא געהיימהאלטונג דרינגענד נאָטהיג איזט, וועסהאלב אויך דיא פאָרלעגונג איינעס האָכפאָליטישען ראָטה-בוכעס אלס שעדליך צו בעטראכטען איזט. — וואס דיא צווייטע פראגע בעטריפפט, וויא עס נעמליך מיט דער אויסווערטיגען פאָליטיק, אָדער בעססער געזאגט: מיט דעם אויפשטאנדע אין דער הערצעגאָווינא בעשטעהע? — דא קאנן איך נור דאס וויעדערהאָלען, וואס איך אין דער קאָממיססיאָן בערייטס אויסגעשפראָכען האבען. עס ווירד נעמליך אונזערע רעגיערונג, זאָ וויט דיעס אין איהרער מאכט שטעהט, דאהין שטרעבען, דאס דער אויפשטאנד אויפהאָרע אונד דאס דערזעלבע אין צוקונפט ניכט מעהר וויעדערקעהרע. — מעהר קאנן, מעהר דארף איך ניכט זאגען. דענן דיא געהיימניססע דער האָהען פאָליטיק מיססען עבען „געהיימניססע" בלייבען. — וואס דיא ערהאלטונג דעם פריעדענס אים אללגעמיינען בעטריפפט, זאָ קאנן איך נור ערווידערן, דאס ווענן דיא ערהאלטונג דעם פריעדענס פאָן מיר אללײן אבהענגען מאָכטע, זאָ ווערע דערזעלבע אויף לאנגע יאהרע הינויס געזיכערט. דא אבער דיא ערהאלטונג דעם פריעדענס ניכט פאָן מיר אללײן, זאָנדערן אויך פאָן פיעלען אנדערען מעכטען אבהענגט, זאָ איזט עס יא זעלבסט-פערשטענדליך, דאס איינע אנטוואָרט אויף יענע פראגע אין געוויססער ריכטונג גאר ניכט מאָגליך איזט. דענן ווענן איין מיניסטער פיר דיא ערהאלטונג דעם פריעדענס פיר מעהרערע יאהרע הינויס גאראנטירט, זאָ טהוט ער עטוואס, וואס ער אייגענטליך ניכט טהון קאנן; ערקלערט ער אבער, דאס דער בעשטאנד דעם פריעדענס שוואנקענד איזט, זאָ בעאונרוהיגט ער דאס פאָלק אונד צייגט זאָגלייך דען אנדערען מעכטען, דאס באלד קריעג זיין ווירד. — דיעזע ארט פראגען דעם הערן ט י י ש ע ל זינד אלזאָ זאָלכע פראגען, וועלכע מאן אימער וואָהל איבערלעגען זאָללטע, עהע מאן זיא שטעללט; דענן גאנץ אונבעאנטוואָרטעט זינד זיא שלעכט — אונד זיא צו בעאנטוואָרטען איזט אונמאָגליך! איך קאנן אונד מוס דאהער נור ערקלערען, דאס איך קיינען גרונד פינדע, דען אייראָפעאישען פריעדען אין געפאהר צו זעהען. יא, איך האבע זאָגאר דיא בעסטע האָפפנונג, דאס דער פריעדען ערהאלטען ווערדען ווירד; אבער גוטשטעהען קאנן איך דאפיר ניכט."

דיעס וואר אין דער עסטעררייכישען דעלעגאציאָן. אין דער אונגארישען דעלעגאציאָן וואר עס דאָקטאָר מאקס פ א ל ק, דער רעדאקטער דעם „פעסטער ללאָיד", וועלכער דיא פאָליטיק דעם גראפען א נ ד ר א ש י פערטהיידיגטע. ער זאגטע אונטער אנדערעם:

„איך קאנן עס נור בילליגען, ווענן דער מיניסטער דעם אייסערן, דער דעלעגאציאָן קיין ראָטה-בוך" פאָרלעגט. דענן: ענטוועדער — אָדער! ענטוועדער האט מאן צום מיניסטער דעם אייסערן דאס נאָטהיגע פערטרויען אונד דאנן וועהרע יא איין „ראָטה-בוך" איבערפליססיג. דא וויר יא זיינען מינדליכען אייסערונגען פאָללען גלויבען שענקען. אָדער אבער וויר האבען צום מיניסטער דעם אייסערן קיין פערטרויען — אונד אין דיעזעם פאללע ווערע יא דאס ראָטה-בוך גאנץ אָהנע ווערטה! ווירדע עס יא לעכערליך זיין, וואָללטע יעמאנד דיא טרייע זיינעס וויבעס, דיא איינעם ליעבעס-פערהעלטניססעס מיט איינעם אנדערן פערדעכטיג איזט, דאדורך פריפען, אינדעם ער זיא אויפפאָרדערט, איהם אללע איהרע בריעפע צו צייגען. ער קאנן געוויס זיין, דאס ער יענע בריעפע, אוים דענען איינע „אונטרייע" צו ערזעהען ווערע, ניכט פאָר זיין געזיכט בעקאָממען ווירד. ווענן וויר אלזאָ צום מיניסטער דעם אייסערן קיין פערטרויען העטטען, זאָ קאָננטען וויר זיינע פאָליטיק דורך דאס ראָטה-בוך געוויס ניכט פריפען, דא ער יא נור יענען טהייל דער פאָליטיק אים ראָטה-בוכע פעראָפפענטליכען ווירדע, דער איהם ניכט שאדען קאנן, וועהרענד ער דען וויכטיגערען טהייל געוויס גאנץ שאָן פיר זיך בעהאלטען מאָכטע. — מאנכע פערוואונדערן זיך דאריבער, דאס איבער דאס „דרייא-קאיזער-בינדניס" גאר ניכט געשפראָכען ווארדע. וואס זאָללטע היעריבער אויך געשפראָכען ווערדען? זאָ פיעל איזט געוויס, דאסס דאס דרייא-קאיזער-בינדניס מיט פריידען צו בעגריססען איזט. דאס הויפט-אונגליק אונזערער מאָנארכיע בעשטאנד ביזהער עבען דארין, דאס זיא אָהנע פערבינדעטע געוועזען איזט, וועסהאלב זיא אין דער האָהען פאָליטיק פאָן קיינער זייטע איינע אונטערשטיטצונג צו ערוואַרטען האטטע. עס איזט דאהער איין גראָססעס פערדיענסט דעם גראפען אנדראשי, דאס ער מיט זיינער ווייזהייט, אונזערער מאָנארכיע זאָלך מעכטיגע פערבינדעטע פערשאפפט האטטע. וויא לאנגע דאס דרייא-קאיזער-בינדניס אנהאלטען ווירד, דאריבער לאָססט זיך ניכט אנטוואָרטען, ווייל אין אונזערעם יאהרהונדערטע קיינע פראָפעטען געבאָרען ווערדען. זאָפיעל איזט געוויס, דאס דיעזעס בינדניס ביזהער ביי דען פערשיעדענען געלעגענהייטען פיעל נ ו ט צ ע ן געבראכט האט; וויר זינד אויך איבערצייגט, דאסס דאסזעלבע צור ערהאלטונג דעם פריעדענס אין נעכסטער צוקונפט פיעלעס ביטראגען ווירד." —

מיטטע דיעזעס מאָנאטעס ווערדען שאָן דיעזע דעלעגאציאָנס-זיטצונגען צו ענדע זיין. פאָן דען 92,230.000 גולדען, וועלכע דער קריעגס-מיניסטער פיר דיא נעכסט-יעהריגען ארמעע-אויסגאבען פערלאנגטע, האבען דיא דעלעגאציאָנען בלאָס 429.561 גולדען געשטריכען; דיא איבריגען 91.802,439 גולדען וואורדען בעוויליגט.

די בעשטראפֿונג דעם בויערן-יונגען, וועגן אויך ניכט וועגן מעדכענ-ר ױ ב ע ס, זאָ דאָך וועגן פֿ ע ר-פֿ י ה ר ו נ ג; צווייטענס, דאסס דאס מעדכען ל ע ב ע נ ס ל ע נ ג ל י ך איינגעשפּערט ווערדע, דאמיט עס זיך ניכט טױפֿע! אונגליקליכער פֿאטער! וויר בעדויערן זיין שמערצליכעס געפֿיהל, אבער דיא פּ אָ ל י ט י ש ע בעהאָרדע קאנן דאָך דאס טױ-פֿען ניכט אלס „פֿערברעכען" מיט „לעבענסלענגלי-כעם ארעסטע" בעשטראפֿען.

* (איין נייער וועלט-פלאן). איינע הייטיגע דע-פעשע מעלדעט: דער וויענער געמיינדע-ראטה, העד יאָזעף קלעמם, האט אן זיינע קאָללעגען איין שריי-בען געריכטעט, אין וועלכעם ער דיעזעלבען איינלא-דעט, זיך מיט איהם צו פֿעראייניגען אונד צוואר צו דעם צוועקע, אום איינינע מיטגליעדער דער דעלעגא-ציאָן דעם רייכסטאגעס צו בעגריססען אונד דיעזעל-בען צו ביטטען, דען „נייען וועלט-פלאן" דעם דאָק-טאָרס אדאָלף פֿישהאָף (זיעהע פֿאָריגע נוממער) צו פריפֿען אונד איהן צור איינגעהענדען בעראַ-טהונג צו נעהמען, דאמיט ענדליך אייראָפּא פֿאָן דען גראָסען ארמעען בעפֿרייט ווערדע.

פֿערלאָזונג

(שלוס פֿאָן נו׳ 77.)

1) ד ע ר ו ו י ע נ ע ר - ל אָ ז ע.

פֿערנער געווננען יע 1000 .fl ס׳ 1365 נו׳ 96, ס׳ 1522 נו׳ 82, ס׳ 1908 נו׳ 30 90, ס׳ 2662 נו׳ 9; יע 350 גולד. ס׳ 1153 נו׳ 20 23 66 93, ס׳ 1300 נו׳ 57, ס׳ 1422 נו׳ 18, ס׳ 1908 נו׳ 53, ס׳ 2169 נו׳ 5 7 30, ס׳ 2424 נו׳ 58 — אונד ס׳ 2976 נו׳ 62.

אויף אללע איבריגען אין דען געצאָגענען סעריען ענטהאלטענען נוממערן פֿאָללט דער גערינגסטע גע-וויננסט פֿאָן יע 130 גולד.

2) ד ע ר ק ל ײ נ ע ן מ א י ל ע נ ד ע ר - ל אָ ז ע.

(שלוס פֿאָן נו. 77.)

פֿערנער געווינגען יע 100 לירע: ס׳ 2462 נו׳ 30; ס׳ 2665 נו׳ 47 97, ס׳ 3051 נו׳ 15, ס׳ 3200 נו׳ 73; — יע 50 לירע: ס׳ 2462 נו׳ 11 99, ס׳ 2665 נו׳ 11 17 91, ס׳ 3051 נו׳ 11 56, ס׳ 3200 נו׳ 63 אונד ס׳ 5599 נו׳ 29 49. יע 20 לירע: ס׳ 2462 נו׳ 62 85, ס׳ 2665 נו׳ 14 62 87, ס׳ 3051 נו׳ 23 59 63 70 78 87, ס׳ 3200 נו׳ 27 31 70 71 90 אונד ס׳ 5599 נו׳ 28 77.

אויף אללע איבריגען אין דען געצאָגענען סעריען ענטהאלטענען נוממערן פֿאָללט דער גערינגסטע גע-וויננסט פֿאָן יע 10 לירע.

3) ד ע ר ק ר א ק ױ ע ר-ל אָ ז ע.

ביי דער אם 2. אָקטאָבער 1875 פֿאָרגענאָמ-מענען ציעהונג דיעזער לאָזע ווארדען פֿאָלגענדע לאָז-נוממערן מיט דען נעבענבעצייכנעטען געווינג-נוממערן געצאָגען: אונד צוואר, פֿיעל דער הויפט-טרעפֿפֿער מיט 15000 גולד׳ אויף נומ׳ 4527; (דיעזען הויפט-טרעפֿפֿער האט איין היעזיגער וועכסלער נאמענס פֿ ו כ ס, געמאכט) — אונד דער צווייטע טרעפֿפֿער מיט 2000 גולד׳ אויף נומ׳ 36012. פֿערנער געווינגען יע 600 .fl נו׳ 3787 19165 אונד 24872.

דער שלוס דער טירקען-לאָזע פֿאָלגט אים נעכסטען בלאטטע.

געשעפֿטסבעריכט.

ו ו י י צ ע ן, נייער טהייס-ווייצען 86½-פֿפֿונדי-גער 5.35 גולדען. — באנאטער 80-פֿפֿונדיגער 4.30 גולד. פעסטער 82½-פֿפונדיגער 4.80 גולד׳ אללעס פער דרייא מאָנאטע אונד פער צאָלל צענטנער.

ק אָ ר ן 79—80-פֿפֿד. 3 גול.

ו ו י י צ ע ן נענען דיא פֿאָריגע פרייז-נאָטירונג זינד דיא היישיגען פרייזע אום 5 קר׳ געשטיעגען. פער אָקטאָבער 4,70—4,75, פער פֿריה-יאהר 5,27½—5,30 גולד.

ה א פֿ ע ר פער אָקטאָבער 2.20 — 2.22 גולד. פער פֿריה-יאהר 2.37—2.59 גול.

ק ו ק ו ר ו ץ פער מאי 2,70 — 2.72½ גולד.

ו ו י ע נ ע ר פ ר י י ז ע.

ש פּ י ר י ט ו ס: פֿרוכט-שפּירישוס 38½ קר.

ו ו י ע נ ע ר ש ל א כ ט פֿ י ע ה מ א ר ק ט: דער אויפ-טריעב אויף דעם שלאכטפֿיעהמארקט אם 4-טען ד. מ.. בעטרוג 2765 אונגארישע, 1545 גאליצישע אונד 200 דייטשע צוזאממען 4519 שטיק אָכסען. געקויפֿט ווארדען פֿאָן וויענער פֿליישערן 1735 פֿאָן לאנד פֿליישערן 2499 אונד אונפֿערקויפֿט גינגען אויפֿס לאנד 286 שטיק. דער געזאממט לאנד-אבטריעב 2785 שטיק. פֿיר וויען פֿערבלייבען 1734 שטיק. דאס דורכשניטטסגע-וויכט שטעללטע זיך פער שטיק פֿאָן 250 ביז 825 פֿפֿונד. דער אנקויפֿספרייז פער שטיק פֿאָן 110 — 235 גולדען אונד פער צענטנער פֿאָן 19 — 33 גולד. — קר.

פֿאָם ערסטען נאָוועמבער אנגעפֿאנגען ערשיינט דיא „יודישע פעסטער ציטונג" דריימאל-וואָכענט-ליך. דער פֿיערטעל-יעהריגע פרענומעראציאָנס-פרייז בעטראָגט צווייא גולדען אונד פֿינפֿציג קרייצער, וועלכען בעטראג מאן אן „מ. רייז, רעדאקטער דער יודישען פעסטער ציטונג" צו זענדען בעליעבע.

פֿעראנטוואָרטליכער רעדאקטער: מאיר בר"י רייז.

ק א נ ק ו ר ז.

אין דער געפֿערטיגטען איזראעליטישען קול-טוסגעמיינדע איזט מיט ענדע אָקטאָבער לויפֿענדען יאהרעס דיא שטעללע איינעס טיכטיגען בעל תפלה ושוחט צו בעזעטצען. רעפֿלעקטירענדע, וועלכע בע-רייטס אין קהלות קדושות פֿונגירט אונד קבלות פֿאָן אנערקאננטען ראבבינערן האבען, ווערדען צו איינעם פּראָבע-פֿאָרטראגע צוגעלאססען. יאהרעסגעהאלט 480 גולדען נעבסט כפולים, האלבער שחיטה, פֿרייעם קווארטיערע אונד נעבענעמאָלומענטען. נור דעם אקצעפּטירטען ווערדען דיא רייזע-שפּעזען פֿער-גיטיגט. —

Der Vorstand der isr. Cultusgemeinde Nyiregyháza.

ק אָ נ ק ו ר ז.

אין דער היעזיגען איזר. אָרטהאָדאָקסען גע-מיינדע איזט דיא שטעללע איינעס שוחט ובודק ירא וחרד לדבר ד׳ ומומחה לרבים, דער צוגלייך דיא פֿעהיגקייטען בעזיטצט לעמוד לפני התיבה לשרת בשם ד׳ להתפלל בשבתות ויו"ט ולהתפלל בימי נוראים מוספים בקול נעים ולקרות בתורת ד׳, מיום א׳ דר"ח חשון תרל"ו הבע"ל צו בעזעטצען. רעפֿ-לעקטירענדע האבען מיט ציינגניססען וקבלות פֿאָן גאוני זמננו אונד אונטערשריפֿט דעם פֿאָרשטאנדעס, דאס זעלבער איבערהויפט ניע אין איינער נעאָלאָגען געמיינדע פֿונגירט האט, ביז לענגסטענס חוה"מ סוכות הבע"ל אויף פּראָבע צו ערשיינען. יעהרליכעס גע-האלט 460 גולדען אונד פֿרייע וואָהנונג. — נור דער אקצעפּטירטע ערהאַלט דיא רייזעשפּעזען.

מ א נ ד אָ ק (סאבאָלטשער קאָמ׳), אלול תרל"ה.

ד ע ר פֿ אָ ר ש ט א נ ד.

ק אָ נ ק ו ר ז.

אין דער היעזיגען איזראעליטישען אָרטהאָדאָק-סען געמיינדע איזט דיא שטעללע איינעס געפּריפֿטען לעהרערס מיט דעם יאהרעס-געהאלטע פֿאָן 300 גול׳ צו בעזעטצען. בעווערבער אום דיעזע שטעללע, וועלכע דער דייטשען, אונגארישען אונד העברע-אישען שפּראכע אין וואָרט אונד שריפֿט מעכטיג זיין מיססען, האבען איהרע צייגניססע, וועלכע איינע בעזאָנדערע לעהרקראפֿט, אלס אויך שטרענג רעלי-גיאָזען לעבענס-וואנדעל נאכווייזען, ביז ענדע אָקטאָבער ל׳ י׳ אן דען געפֿערטיגטען פֿאָרשטאנד איינצוזענדען.

נאדי-יוקאָ, אים סעפּטעמבער 1875.

ד ע ר פֿ אָ ר ש ט א נ ד.

לעהרער-געזוך!

דער געפֿערטיגטע זוכט איינען הויזלעהרער דער אונגאריש, דייטש אונד העבראיש גרינדליך אונטערריכטען קאנן. געהאלט: 200 גלד׳ נעבסט קאָסט אונד קווארטיער. זאָלכע, דיא 4 רעאלקלאס-סען אבסאָלווירט האבען, ווירדען 300 גולדען נעבסט קאָסט אונד קווארטיער ערהאלטען. איינער, דער צוגלייך עופות שוחט איזט, ווירד בעפֿאָרצוגט.

Aron Abraham, Pächter,
n Baasen (Siebenbürgen) bei Mediasch.
i

קורז-טאבעללע פֿאָם 6 אָקטאָבער

פֿרוכטפּרייז-טאבעללע

פֿ ר י כ ט ע	קוואליטעטס-געוויכט	פער צאָלל-צטנר
ווייצען, נייער באנאטער	81	4.30—4.20
" "	82	4.50—4.40
" "	83	4.70—4.60
" "	84	4.90—4.80
" "	85	5.10—5.—
" "	86	5.25—5.15
" טהייס	81	4.40—4.30
" "	82	4.60—4.50
" "	83	4.80—4.70
" "	84	5.——4.90
" "	85	5.15—5.05
" "	86	5.25—5.20
" פעסטער באדען	81	4.25—4.15
"	82	4.45—4.35
" "	83	4.65—4.55
" "	84	4.90—4.80
" "	85	5.05—4.95
" "	86	5.15—5.10
" וויעסעלבורגער	81	4.35—4.25
" "	82	4.60—4.50
" "	83	4.86—4.70
" "	84	5.——4.90
" "	85	5.15—5.05
" "	86	5.25—5.20
		פער מעטצ׳
קאָרן	80	3.10—3.—
גערסטע מאלץ	72	3.15—2.65
" פֿיטטער	72	2.55—2.35
האפֿער	50	2.20—2.15
קוקורוץ באנאטער	פער פעסטען	2.80—2.75
אנדערע גאטטונג	" צענטנער	2.70—2.60
הירזע	75	2.40—2.30

באלדען-מעהל

באלדען-מעהל	פֿל.	קר׳
נומער 0	23	—
" 1	22	10
" 2	21	20
" 3	19	10
" 4	17	70
" 5	15	60
" 6	14	—
" 7	12	20
" 8	10	30
" 8½	8	50

געלד-קורזע

געלד-קורזע	פֿל.	קר׳
זילבער-אגיא	101	70
דוקאטען	5	33
עסטרייך-אונגארישעס 8 גולדען גאָלד-שטיק (20 פראנקס)	8	93
נאפאלעאָנדאָר	8	93
פרייסישע טהאלער (קאססענאנווייזונגען)	1	66
רוסישע רובעל	1	51

לאָזע.

לאָזע	פֿל.	קר׳
1864-ער לאָזע צו 100 גולדען	138	—
דעטטא צו 50	132	75
1860-ער גאנצע לאָזע	111	50
דעטטא פֿינפֿטעל	117	20
1854-ער 4 פערצענטיגע שטאאטס-לאָזע	104	80
1839 יאהרשילד-לאָזע גאנצע	273	—
דעטטא פֿינפֿטעל	245	50
קאמא רענטענשיינע	22	75
קרעדיט-לאָזע	163	50
טייססער לאָזע פער 100 גולדען	110	50
טייססער לאָזע פער 50	56	50
דאנוי-דאמפפשיפפֿ-פֿאהרט-לאָזע	94	—
סאלם צו 40 גולדען	36	—

	פֿל.	קר׳
פאלפֿי צו 40 גולדען ק. מ.	25	25
קלאַרי צו 40 " "	25	—
סט. גענאָיס צו 40 " "	27	25
אָפֿנער צו 40 " "	26	20
ווינדישגרעטצער צו 20 גולדען ק. מ.	23	25
וואלדשטיין צו 20 " "	20	25
קעגלעוויטש צו 10 " "	12	—
רודאלפֿסלאָז צו 10 " "	13	50
סטאניסלויער צו 20 " "	15	25
אינסברוקער לאָזע	16	40
זאלצבורגער לאָזע צו 20 גולדען	15	75
קראקויער לאָזע	14	75
טירקען לאָזע	47	25
דעטטא 120 פראנקס איינצאהלונגען	—	—
אונגארישע פרעמיען-לאָזע א 100 גולדען	79	25
דעטטא צו 50 גולדען	78	75
וויענער-לאָזע	103	50

ווערטה-פאפיערע.

ווערטה-פאפיערע	פֿל.	קר׳
אונגארישע גרונדענטלאסטונגען	81	—
טעמעשוואר-באנאטער	80	75
זיבענבירגישע	79	—
גאליצישע	87	25
בוקאווינער	85	—
אונגארישע אייזענבאהן-אנלעהען	100	75
ווינצערענט-אבלאזונגס-אבליגאציאָנען	76	—
פעסטער שטראססען-באהן	206	—
אָפֿנער שטראססענבאהן	55	—
מוניציפאל-באנק	22	—
אנגלא-באנק 1. עמיסיאָן	33	25
אונגארישע באדען-קרעדיט	61	25
שפאר- אונד קרעדיט-פֿעראיין	86	—
אונגארישע קרעדיט-באנק	209	—

	פֿל.	קר׳
פעסטער קאממערציאל-באנק	795	—
פעסטער געווערבע-באנק	243	—
פֿראנקא-אונגארישע	39	—
אינדוסטריע-באנק-אקציען	61	50
אָפֿנער קאממערציאל-באנק	146	—
לאנדעס צענטראל-שפארקאססע	90	50
אָפֿנער בירגערליכע	—	—
פעסטער ערסטע פֿאטערלענדישע	[illegible]	—
פעסטער פֿאָרשטעדטישע	50	50
פעסט-אָפֿנער הויפטשטעדטישע	136	50
דעטטא צווייטע עמיססיאָן	—	—
פֿאנדשיינע דער אונגארישען באדענקרעדיט-ריש צו 5 איינהאלב פערצענט	87	—
דער אונגארישען היפאטהעקען-באנק צו 5 איינהאלב פערצענט	78	75
דער אונגארישען אללגעמיינען באדענקרעדיט-אנשטאלט צו 5 אונד איינהאלב פער-צענט	86	50
דעטטא צו 6 פערצענט	88	25
דער פעסטער קאממערציאל-באנק	88	25
קעטטען-בריק-אקציען	85	75
נארד-אָסט-באהן	115	75
אלפֿאָלד-פֿיומאנער	—	—
אונגארישע אָסטבאהן	44	50
טהייס באהן	181	75
זיבענבירגער באהן אקציען	—	—
קאשוי-אָדערבערגער באהן אקציען	—	—
פֿראנץ-יאָזעפֿ'ס באהן אקציען	160	50
קארל-לודוויג-באהן אקציען	215	75
לעמבערג-טשערנאָוויטץ-יאססי באהן	139	25
קרעדיט-אקציען	210	—
באנק-	918	—

Eigenthümer u. verantwortlicher Redakteur M. REIS. Budapest, 1875 Druck v. Moritz Burian, Waitznerboulevard, Marokkanerhof.

וועראָפען געטרויטעט זיך ניעמאנד. אם צווייטען טאגע האטטע דיא ערביטטערונג געגען דיעזען צודרינגליכען אמייזען דען האָכסטען גראד עררייכט. עס קאם צום „דוכנן“, אונד דא אמייזען איין כהן איזט, וואָללטע ער אויך מיט דען איבריגען כהנים צום דוכנן הינויפגעהען. דאס שיען דענן דאָך דען לייטען אלס גאר צו פיעל! וויא זאָללטע איין זאָלכער „פערפלוכטער“ פאָר דעם „ארון קודש“ שטעהען, דיא הענדע אויפהעבען אונד דיא פראָממע געמיינדע „זעגנען“? — אלס ער דאהער צום ארון קודש הינויפגעהען וואָללטע, שטירצטען זיך צווייא יודען אויף איהן, האבען איהם דען טלית הערונטערגעריססען אונד איין פּאאר אָהרפייגען געגעבען. דיעס האטטע נון איינע שלעגערייא הערפאָרגערופען, מאן וואָללטע דיעזען אמייזען וויא איינען פיש אם ראש השנה צעררייסען. אויף דען לערם קאמען דיא שאנדארמען מיט איהרען פיסטאָלען אין דיא סינאגאָגע אונד האבען דיא ביידען יודען, וועלכע זיך צום ערסטען מאלע איבער אמייזען שטירצטען, אין אייזערנע קעטטען געלעגט אונד דעם שטראפגעריכטע איבערגעבען. „שבת תשובה“ וואָללטע קיינער פאָן דער געמיינדע דיא סינאגאָגע בעטרעטען, ווייל מאן מיט אמייזען אונד אונטער בעוואכונג ניכט בעטען וואָללטע. דאס געבעט ווארדע אין איינעם פריוואט-הויזע פערריכטעט. — דיא צווייא יודען, וועלכע דעם געריכטע איבערגעבען ווארדען, זינד אוים רוסיש-פאָלען אונד זיא ווערדען יעטצט דאהער איין גראָסעס פעראָהר צו בעשטעהען האבען, דאמיט זיא אויסזאגען, ווער זיא צו דיעזעם אנגריפפע אנשטיפטעטע.“ — זאָ שרייבען דיא וויענער צייטונגען. וויר ערזוכען אונזערע לעזער אין סאנדעץ, אונס היעריבער איינען אונפּארטייאישען בעריכט צו שרייבען.

* (איין געבענשטער גולדען!) אוים סאדאגאָרא (סאדעגאָריע אין דער בוקאָווינא) ווירד דער „פרעססע“ פאָלגענדעס געשריעבען: צום היעזיגען „רבי“ קאנן מאן זעהר שווער צוקאָממען, דא זיינע „שנעלל-גבאים“ ניכט זאָ לייכט דען איינטריטט צו איהם ערלויבען. זעלבסט דער גענעראל, גראף מענסדארף, מוסטע איינען גאנצען טאג ווארטען, ביז ער פאָרקאָממען קאָננטע. אונלענגסט קאם נון איין יודע פאָן הונדערט מיילען וויט נאך סאדאגאָרא, אום זיך פאָם רבי בענשען צו לאססען. אין סאדאגאָרא וואר איהם אבער שאָן דאס גאנצע געלד איסגעגאנגען, זאָ דאס ער ניכט מעהר אלס איינען גולדען האטטע. דיא גבאים וואָללטען איהן אבער ניכט פאָרלאססען, ביז ענדליך אויף זיין געשרייא דער רבי הינויסקאם אונד איהן פאָר זיך געלאססען האטטע. דער ארמע יודע נאהם נון זיינען לעטצטען גולדען אונד ערזוכטע דען רבי, דיעזעם קליינע געשענק אנצונעהמען. אבער דער רבי זאגטע: „איך בין ניכט דער מאנן, וועלכער דעם ארמען זיינען לעטצטען גולדען וועגניממט, נימם דיעזען גולדען נור צוריק אונד איך זאגע דיר, ער ווירד דיר מזל וברכה בריגנען!“ דער רבי בענשטע נון דען גולדען. אונד אלס דער ארמע יודע הינויסגינג אונד דאס דען אנדערען פרעמדען רייכען לייטען, וועלכע עבענפאללס צום רבי קאמען, ערצעהלטע, דא וואָללטע יעדער דיעזען געבענשטען גולדען אבקויפען, ביז ענדליך איין רייכער רוסישער יודע פיר דען געבענשטען גולדען איינען בארען טויזענדער געגעבען האטטע. — דער ארמע יודע האטטע נון מיט זיינעם גולדען שנעלל מזל וברכה געמאכט.

* (בעאמטענ-עלענד.) דורך דיא ערשפּארונגען, וועלכע דער שטאאט צו ערציעלען זוכט, זינד צאהלרייכע בעאמטען זאממט איהרען פאמיליען פּלאָטצליך בראָדלאָז געוואָרדען. דיא ערשפּארונגען בעגאננען נעמליך דאמיט, דאס מאן דיא צאהל דער אנגעשטעללטען בעאמטען פערמינדערטע. מאן ערשפּארט אלזאָ אייגענטליך נור דאס בראָד, וועלכעס מאן דעם מונדע דיעזער ארמען לייטע ענטציעהט. דיעזעלבען ווערדען נעבסטדעם איינע פערזאממלונג אבהאלטען אונד אן דיא רעגיערונג איין געזוך ריכטען, דאס מאן זיא דאָך ניכט גאניץ אָהנע פערשולדען אין נאָטה אונד עלענד שטאָסע. דיעזע אונגליקליכען האבען אלזאָ וועניגסטענס איינע האָפפנונג. — אבער דאס עלענד איזט ניכט בלאָס אונטער דען שטאאטס-בעאמטען גראָס, זאָנדערן אויך אונטער דען פריוואט-בעאמטען (בוכהאלטער, געשעפטס-פיהרער אונד קאָממיס), וועלכע עבענפאללס זעהר צאהלרייך ענטלאססען ווערדען, ווייל האנדעל אונד געווערבע גאר זאָ זעהר אין שטאָקונג געראטהען זינד. — דיעזע ארמען האבען ניכט איינמאל, אן ווען איין געזוך צו שרייבען.

* (וויא קאנן מאן עטוואס ביללינג הערשטעללען?) דער ערצהערצאָג יאָזעף וואר דיעזער טאגע אין מאראָש-וואשארהעלי, וואָ דער האָנוועד-אָבערסט יאָהאנן סאבוי מעהרערע וואָהנונגען פיר דיא האָנוועדס ערבויען ליעס. דער אָבערסט ערשפּארטע דעם שטאאטע בייא דיעזעם בויע איבער 18,000 גולדען. אלס דער ערצהערצאָג דאס זאה, פרייטע ער זיך נאטירליך אונד זאגטע צום אָבערסט אין שפּאסיגעם טאָנע: „הערען זיא, בעסטער פריינד, וויא האבען זיא דענן זאָ ביללינג בויען קאָננען? דא קאנן איך מיר ניכטס אנדערעס דענקען, אלס דאס זיא דאס צום בויע נאָטהיגע האָלץ אונד אייזען גאניץ איינפאך געשטאָהלען האבען!“ — „גאניץ אים געגענטהיילע! (ערווידערטע דער אָבערסט לאָבעלנד) איך האבע דען בויא נור דעסהאלב זאָ ביללינג הערשטעללען קאָננען, ווייל איך עבען (פאָן דעם בויא-געלדע) ניכטס געשטאָהלען האבע!““ — דיעזע אנטוואָרט ענטהאלט איין גאר טרויריגעס קאָמפּלימענט פיר יענע אונטערנעהמער, וועלכע דיא בויטען ניכט זעהר ביללינג הערשטעללען, ווייל זיא עבען פאָן דען בויא-געלדערן שטעהלען. דאס עראיננערט אן פאָלגענדע וויטציגע געשיכטע: צווייא האנדשוה-מאכער וואַרען אויף דעם מארקטע, אום איהרע וואארען צו פערקויפען. דער איינע גלויבטע איינען גוטען מארקט צו האבען, דא ער זיינע האנדשוהע אויסעראָרדענטליך ביללינג גאב. וויא ערשטוינטע דערזעלבע אבער, אלס ער בעמערקטע, דאס דער אנדערע זיינע האנדשוהע נאָך בעדייטענד וואָהלפיילער גאב. ער ריכטעטע אן דענזעלבען דאהער פאָלגענדע פראגע: „בעסטער פריינד! זעהען זיא דאָך, איך שטעהלע דאס לעדער צו מיינען האנדשוהען אונד ברויכע מיר בלאָס דיא „ארבייט“ צו רעכנען, וועסהאלב איך דיעזעלבען זאָ ביללינג געבען קאנן. זאגען זיא מיר אלזאָ דאָך, וויא איזט עס איהנען דענן מאָגליך, איהרע האנדשוהע נאָך בעדייטענד בילליגער צו געבען!“ — „„דאס איזט זעהר איינפאך“ (ערווידערטע דער געפראגטע לאָבעלנד) איך שטעהלע ניכט בלאָס דאס לעדער, זאָנדערן שאָן פערטיגע האנדשוהע, וועסהאלב איך מיר ניכט איינמאל דיא „ארבייט“ צו רעכנען ברויכע.““

* (איין גראָסארטיגער בעטרוג.) וויא אין דען מייסטען שטאאטען אייראָפּא'ס, ווירד אויך אין רוסלאנד דיא „אקציס“ פיר שפּיריטוס, דער נאך דעם אויסלאנדע אויסגעפיהרט ווירד, אן דער גרענצע צוריקגעצאהלט. אוים דיעזעם ענטוויקעלטע זיך אבער איין גראָסארטיגער שווינדעל, וואָדורך דער רוססישע שטאאט מעהרערע יאהרע הינדורך אום פיעלע מילליאָנען בעטראָגען ווארדע. דיא שווינדלער האבען זיך נעמליך מיט דען צאָלל-בעאמטען צוזאממענגערעדעט אונד האבען אלליעהרליך פיעלע טויזענד פאס „וואססער“ נאך פרייסען אויסגעפיהרט, אונטער דער פאלשען אנגאבע, דאס אין דען פעססערן „שפּיריטוס“ ענטהאלטען זייא. אויף דיעזע וויזע פאָרדערטען זיא פאָן דען צאָלל-בעאמטען אן דער גרענצע, דאס מאן איהנען דיא „אקציס“ צוריקצאהלע, וועלכע זיא בייא דער פאבריקאציאָן דיעזעס שפּיריטוס ענטריכטעט האטטען. אונד ווירקליך ליעס מאן זיך בייא דער שטאאטס-קאססא אויף דיעזע וויזע יאהרע הינדורך אום פיעלע מילליאָנען בעשווינדעלן. דער גראָסטע טהייל דיעזער וואססער-פערזענדונג געשאה נאך פרייסען, וואָ דיא שווינדלער נאטירליך נור דען קליינען „דורכפיהרס-צאָלל“ צו ענטריכטען האטטען, וועהרענד זיא אלס „אקציס“ אונגעהייערע סוממען איינשטעקטען. איין אונגליקליכער צופאלל וואָללטע עס יע-

---

אנצוזעהען; אונד וואס האט דיעזער יונגע ניכט אללעס ערלערנט! ער וויים שאָן יעטצט דיא גאנצע גמרא וויא תנ״ך — אונד דאבייא וויים ער אראביש אונד גריעכיש וויא דער ערסטע געלעהרטע. איך זאגע: דיעזער יונגע מוס שאָן הייטע איין גראָסער מאנן זיין, דא איך איהן שאָן 10 יאהרע ניכט געזעהען האבע.“

„„איהר האבט אלזאָ זייט דיעזער צייט אויך ניכטס פאָן איהם געהאָרט!““ ריעף בענעדיקט אונרוהיג.

„ערסט פאָר איינעם יאהרע האָרטע איך גאניץ אונערווארטעט פאָן איהם שפּרעכען. דא קאם איין יודע אוים ליסאבאָן נאך טולוז; דער ערצעהלטע פיעלעס פאָן איהם. דער יונגע „דון יוסף אבודל“ איזט אויף רייזען געגאנגען אונד ווארדע אין ליסאבאָן אם האָפע דעם קאָניגס סנכו איינגעפיהרט. דער איהן ליעב געוואנן אונד דאָרט בעהאלטען וואָללטע. פאָרלייפיג בליעב ער צוואר ניכט, ווייל ער זיינע רייזע ניכט אונטערברעכען וואָללטע, אבער מאן צווייפעלט ניכט, דאס ער מיניסטער ביים קאָניגע פאָן פּאָרטוגאל ווערדען ווירד. . .“

„„ווייסט דוא, מיין ליעבעס גוטעס קינד (זאגטע בענעדיקט צו זיינער פרויא), לאסס' דיא גלעזער נאָכמאלס פיללען, וויר וואָללען טרינקען!““

שפּרה פערשטאנד נאָך אימער ניכט דיעזע פּלאָטצליכע צערטליכקייט אונד פריידיגע אויפרעגונג — אונד זיא זאגטע: „וואס איזט מיט דיר הייטע געשעהען! דוא מאכטעסט יעטצט דיא גאנצע וועלט אוים ליעבע אומארמען!“

„„יא, מיין קינד, איינען זאָלכען פערגניגטען שבת האטטע איך ניעמאלס! איך קאנן אייך זאגען קינדער, מיר איזט הייטע זעהר וואָהל צו מוטהע! איהר האבט געהאָרט, וויא אונזער ר' נתן שפּאניען געלאָבט האט, מיר זאגטע ער וואָהל דאמיט ניכטס נייעס. מיין פריינד, דער אוים שפּאניען איזט, האט מיר שאָן דאס אָפט ערצעהלט!““

„ווער איזט דיין פריינד אוים שפּאניען, דען איך נאָך ניכט קעננע?“

„„אה, דען קעננסט דוא גאניץ גוט, עס איזט אונזער פריינד יאָססען!““

„יאָססען! מיין פאטער!“ (ריעף מלכה פּלאָטצליך ערדעגט.)

„„נון, וואס שרייסט דוא זאָ אויף! — יא, איך מיינע דיינען גוטען פאטער אונד מיינען גוטען פריינד יאָססען! בלייבט נור רוהיג אונד האָרט ווייטער; איהר ווערדעט נאָך מעהר ערפאהרען, וואס איהר ניכט וויסעט! יאָססען האט אין זיינען יונגען יאהרען פיעלע רייזען געמאכט אונד קאם צולעטצט נאך שפּאניען. דאָרט איזט איהם אללעס זעהר גוט געפאללען אונד ער העטטע זיין גליק מאכען קאָננען, ווענן ער פערשטאנדען העטטע, דיא אומשטענדע צו בעניטצען; אבער זאָ וויא אללע יונגע מענשען, וואר אויך ער לייכטזינניג אונד דאכטע ניכט פאָן הייטע אויף מאָרגען. אין טאָלעדאָ (אין שפּאניען) ווארדע ער מיט דון משה בן אבודל בעקאננט, מיט דעמזעלבען דון משה בן אבודל, פאָן וועלכעם ר' נתן זאָ שאָנעס ערצעהלט. דאמאלס וואר אבער משה אויך נאָך יונג, זיין פאטער לעבטע נאָך אונד וואר דער רייכסטע מאנן אין טאָלעדאָ. משה פיהרטע אונזערען יאָססען בייא דעם אלטען אבודל איין, דער איהן זאָ ליעב געוואָננען האט, וויא זיינען אייגענען זאָהן — אונד איהן אויך אין זיינעם הויזע וואָהנען ליעס. נון האטטע אבער אבודל אויך איינע טאָכטער, נאמענס חיה. . .““

„חיה? — דאס איזט יא מיינע מוטטער!“ (ריעף מלכה.)

„„ווענן דוא מיך אימער אונטערברעכען ווירסט, ווערדע איך מיט מיינער געשיכטע ביז מאָרגען ניכט פערטיג! אלזאָ האָרעט! חיה וואר איין בילדשאָנעס מעדכען, דער גלאנץ, דער שמוק דער פאמיליע, דער פאטער ליעבטע זיא וויא זיינען אויג-אפּפעל, אונד אין גאניץ טאָלעדאָ וואר פיר זיינע טאָכטער קיין חתן הערויסצופינדען, וועלכער דעם פאטער אנשטענדיג געוועזען וועהרע. דון יוסף בן אבו בוסט פערלאנגטע חיה פיר זיינען זאָהן — אונד ווארדע אבגעוויעזען! דענן דאמאלס וואר אבו בוסט נאָך ניכט זאָ האָך געשטיעגען, אונד דון אבודל וואר צו שטאָלץ, זיך מיט איינער פאמיליע צו פערשוועגערן, וועלכע ער גערינגער אלס דיא זייניגע אכטעטע; בייא אונס יודען איזט יא דער „יחוס“ פאָן גראָסער בעדייטונג! — דענקעט אייך דאהער, וויא דעם אלטען צו מוטהע געוואָרדען איזט, אלס ער בעמערקטע, דאס חיה אין יאָססען פערליעבט איזט! — מעדכען! איך ערצעהלע אייך נור אונגערן דיעזע ליעבעס-נאררישקייט. דענן איינע יידישע טאָכטער דארף אן דערגלייכען גאר ניכט דענקען — אונד עס איזט אויך איינע נארהייט! איך מאכטע נור וויססען, וואס דאס ווארט ליעבע אין יענעם יונגע בעדייטעט? — איין יונגער מאנן זיעהט דאס איין מעדכען ראָטהע באקען האט — אונד דאס מעדכען זיעהט, דאס ער גראָדע געוואכסען איזט. דאנן זינד זיא אין איינאנדער פערליעבט! נאררישקייטען, זאגע איך. לויטער נאררישקייטען זינד זאָלכע ליעבעס-געשיכטען, אוים דענען קיין גוטעס הערויסקאָממט!““

(פאָרטזעטצונג פאָלגט.)

וואס הערט זיך פֿאָן דער טירקייא?

פֿאָן דער טירקייא זעלבסט הערט מאן נור זאָ פֿיעל, דאס זיא איהרע שטאאטס-שולדען ניכט צאהלען קאָננע אונד זאָגאר פֿאָן דען פערצענטען וועניגער צאהלען ווירד, אלס זיא פֿערשפּראָכען האטטע. דיא בעזיטצער דער טירקען-לאָזע ווערדען פֿיעללייכט אויך ניכט מעהר זאָ פֿיעלע פערצענטען בעקאָממען!

פֿאָן דער רעוואָלוציאָן אין דער וועסטליכען טירקייא קאָממען נאָך איממער דיאזעלבען איינאנדער ווידערשפּרעכענדען נאכריכטען – אונד פֿאָן סערביען, וועלכעס אונטער טירקישער אָבערהערשאַפֿט שטעהט, קאָממען יעטצט ערסט אויספֿיהרליכערע נאכריכטען איבער דען שטורץ דעס דאָרטיגען מיניסטעריאומס, וועלכען וויר בערייטס אין פֿאָריגער נוממער אין קירצע מיטטהיילטען.

דיעזע אויספֿיהרליכערע נאכריכט איבער דען שטורץ דעס סערבישען מיניסטעריאומס לויטעט:

דאס סערבישע מיניסטעריאום אונטער דעם פּרעזידענטען ר י ס ט י ט ש וואָללטע אים פֿעראיינע מיט אללען זיד-סלאווען איינען קריעג געגען דיא טירקייא אונטערנעהמען, אונד אים פֿאללע איינעס זיעגעס, איין גראָסעס זיד-סלאווישעס רייך אונטער דער הערשאַפֿט דעם פֿירסטען פֿאָן מאָנטענעגראָ גרינדען. דאס סערבישע מיניסטעריאום ארבייטעטע דאהער מיט גראָסטער היגטערליסטיגקייט פֿיר דען שטורץ דעס פֿריעדליעבענדען פֿירסטען מילאָן — אונד עס ערקלערטע זאָגאר אין דער אָפֿפֿענטליכען זיטצונג דעס סערבישען לאנדטאגעס, דאס מאן דען רעגיערונגס-אונפֿעהיגען יונגען פֿירסטען גאנץ איינפֿאך וועג-יאגע.

איין סערבישער דעפּוטירטער, וועלכער דעם פֿירסטען טרייא איזט, ערצעהלטע אבער דיעזע געשיכטע דעם פֿירטען — אונד זאָמיט פֿערשטאנד ערסט דער פֿירסט, וועו דיא סערבישע מיניסטער-צייטונג דאמיט מיינטע, אלס זיא טאגס צופֿאָר געשריעבען האטטע: „ווענן עס אים אינטערעססע דעס פֿאטערלאנדעס איזט, דא דארף מאן אייך דען אייגענען פֿ א ט ע ר פֿערטרייבען אָדער טאָדטען!"

דער פֿירסט וואוסטע נון, וויא פֿיעל עס געשלאגען האטטע. אלס עבען דיא דעפּוטירטען אים סערבישען רייכסטאגע פֿערזאממעלט וואָרען— אונד אלס עבען דיא מיניסטער איינען אנטראג אויף אבזעטצונג דעס פֿירסטען שטעללען וואָללטען— דא ערשיען פּלאָטצליך פֿירסט מילאָן מיט זיינעם אדיוטאנטען אין דער זיטצונג! —

אללגעמיינע פֿערוואונדערונג אונד אויפֿרעגונג בעהערשטען דיא דעפּוטירטען. דיא מיניסטער וואורדען בלאס פֿאָר שרעקען, דיא דעפּוטירטען שטוינטען, וויא דענן דער רעגענט אין דען רייכסטאג קאָממע, וואָהין ער גאר ניכט קאָממען זאָלל. דיא מיניסטער פּראָטעסטירטען געגען זיין ערשיינען אים רייכסטאגע, דא זיך דאס אין איינעם קאָנשטיטוציאָנעללען שטאאטע גאר ניכט שיקע; אבער פֿירסט מילאָן ערקלערטע גלייך מיט פֿעסטער שטימע דיא מיניסטער פֿיר אבגעזעטצט, וואָראויף זיך דיאזעלבען גלייך „פּאקען" מוסטען. היעראויף שטעללטע נון מילאָן אן דיא דעפּוטירטען דיא פֿראגע: „האבט איהר פֿערטרויען צו מיר?"— דיא אנטוואָרט וואר „„יא!"" — דאנן פֿראגטע מילאָן: „וואָללט איהר דורכאוים דען קריעג?" — דיא אנטוואָרט וואר: „„דוא ווייסט יא, דאס וויר נור דען קריעג געגען דיא טירקייא וואָללען! וויר קעננען אויך דיא שוויעריגקייטען, אבער וויר וואָללען דען קריעג!"" — דער פֿירסט אבער ריעף: „אונד איך זאגע אייך, דער קריעג געגען דיא טירקייא קאנן יעטצט אונמאָגליך אונטערנאָממען ווערדען, איך ווייס עס אם בעסטען, איך שטעהע מיט דען אייראָפּעאישען מעכטען אין פֿערבינדונג— אונד קיינע מאכט וויללט דיעזען קריעג דולדען!" — היעראויף נאהם דער פֿירסט איינע ציגאררע, רויכטע זיא גאנץ רוהיג אן, אונד פֿערליעס דען זיטצונגס-זאאל. — דיא דעפּוטירטען גאַפֿפֿטען, אבער זיא מוסטען דאס מויל האלטען.

וויא עס זיך הערויסשטעללטע, האט דאס מיניסטעריאום הינטער דעם ריקען דעם פֿירסטען דען געהיימען בעפֿעהל אן דיא סערבישע ארמעע ערטהיילט, געגען דיא טירקייא אין דען קריעג צו ציעהען. —

אינצווישען האט אבער דער פֿירסט איין נייעס פֿריעד-ליעבענדעס מיניסטעריאום צוזאממענגעשטעללט.

פֿערשיעדענע נייאיגקייטען.

* (ד י א ר ײ י ז ע ד ע ס ד י י ט ש ע ן ק א י ז ע ר ס נ א ך א י ט א ל י ע ן) ווירד יעטצט איינע לעגגערע צייט פֿיעל אויפֿזעהען מאכען. דיא זאכע איזט שאָן דאהער אינטערעסאנט, וויל דער ערסטע קאיזער פֿאָם געאייניגטען דייטשלאנד מיט דעם ערסטען קאָניג פֿאָם געאייניגטען איטאליען צוזאממענקאָממען ווירד. וויא האט דענן פֿריהער איין קאיזער פֿאָן גאנץ דייטשלאנד אונד איין קאָניג פֿאָן גאנץ איטאליען עקסיסטירט?

* (ו ו ע ג ע ן א י י נ ע ם י י ד י ש ע ן ד ע פּ ו ט י ר ט ע ן.) פֿאָר זיינעם שלוסע האט דער אונגארישע רייכסטאג איינע קאָממיססיאָן איינגעזעטצט, דאמיט זיא ה י ע ר, וועהרענד דער דעלעגאציאָנס-זיטצונגען אין וויען, דאס „באָרשעט" דעם פֿינאנץ-מיניסטערס דורכפּריפֿען מאָגע. דיעזע קאָממיססיאָן האָלט יעדען טאג זיטצונג, נור אם „יום כפור" היעלט זיא קיינע, וויל דער יידישע דעפּוטירטע וואהרמאנן דער רעפֿערענט בייא דיעזער קאָממיסיאָן איזט, וועסהאלב דאהער דיעזע רייכסטאגס-קאָממיססיאָן וועגען דעם יידישען דעפּוטירטען אם „יום כפור" גערוהט האטטע.

* (ש ק א נ ד א ל א י ן ד ע ר ס י נ א ג א ָ ג ע.) איבער דיא אונטער דיעזער אויפֿשריפֿט אין פֿאָריגעם בלאטטע געבראכטע קורצע נייאיגקייט לעזען וויר יעטצט אין דען וויענער צייטונגען פֿאָלגענדען אויספֿיהרליכען בעריכט אוים סאנדעץ: „וויא דיא לעזער בערייטס וויססען, וואורדע דער יידישע קויפֿמאנן יוסף אמייזען פֿאָם ראבבינער אין סאנדעץ אין חרם געלעגט, דא אבער אמייזען וועגען דיעזעס פֿאָן דער רעגיערונג פֿערבאָטענען „חרם-לעגענס" איינען פּראָצעס אנשטרענגטע, האטטע עס וויעדער געהייסען, דאס אמייזען ניכט אין חרם געלעגט וואורדע, דאמיט מאן דען ראבבינער ניכט בעשטראפֿע. אבער אין דער טהאט האטטע יעדער פֿראָממע יודע אים שטיללען דען חרם פֿיר גילטיג געהאלטען אונד קיינער וואָללטע אין דיא „ד' אמות" דעס אמייזען טרעטען. אמייזען וואוסטע דאס אונד ער האטטע איממער זיין געבעט צו הויזע פֿערריכטעט, דא ער פֿירכטעטע, דאס בייא זיינעם איינטריטטע אין דיא סינאגאָגע איינע גראָסע ערביטטערונג געגען איהן ענטשטעהען ווערדע. ער וואוסטע, דאס דיא פֿראָממען יודען געגען איהן וועגען דעם פּראָצעסעס מיט דעם ראבבינער זעהר אויפֿגעבראכט זינד. נון קאמען אבער דיא „ימים נוראים", וואָ אמייזען צו הויזע אלליין ניכט בעטען קאָננטע אונד אין דיא סינאגאָגע געהען וואָללטע. ער בעפֿירכטעטע אבער, דאס מאן איהן היניוסווערפֿען ווערדע אונד פֿערלאנגטע דאהער פֿאָם פּאָליצייא-קאָממיסער איינע בעוואכונג. אמייזען פֿירכטעטע זיך אומזאָמעהר, אלס אן דען „ימים נוראים" פֿיעלע „חסידים" פֿאָן וויט אונד בּרייט צום רבי נאך סאנדעץ קאָממען אונד דיעזע געגען אמייזען זעהר אויפֿגעבראכט זינד. דער שטאדט-הויפּטמאנן ליעס דאהער דיא פֿאָרשטעהער דער סאנדעצער יידישען געמיינדע צו זיך בערופֿען אונד זאגטע איהנען: „איהר זאגט, דאס אייער רבי דען אמייזען ניכט אין חרם לעגטע, זאָמיט קאנן ער יא גאנץ גוט אין דער סינאגאָגע זיין; ווערדעט איהר איהן אבער היניוסווערפֿען, דאנן בעווייזעט איהר יא, דאס אייער רבי איהן דאָך אין חרם לעגטע אונד אין דיעזעם פֿאללע ווערדעט איהר אונד אייער רבי בעשטראפֿט!" — אם ראש השנה האטטע נון דער פּאָליצייא-קאָממיסער פֿיעלע שאנדארמען פֿאָר דער סינאגאָגע אויפֿשטעללען לאססען. שאָן אם ערסטען טאגע ראש השנה וואורדע אמייזען בייא זיינעם איינטריטטע אין דיא סינאגאָגע בעשימפֿפֿט, אבער איהן היניוס-

פֿאָלליעטאָן.

דיא יודען אין ענגלאנד.

(14-טע פֿאָרטזעטצונג.)

„„ווייססעט איהר אבער (זאגטע אברהם שלמה), דאס דיא גייסטליכען אייערן גראַפֿען פֿיר איינען „קעטצער" (אפּיקורוס) האלטען אונד אללע זיינע אנהעגנער אין טולוז אין „באנן" (חרם) לעגטען?""

„וואס קיממערן אונס דאס „אפּיקורסות" דעס גראַפֿען אונד דיא „חרמות" דעס גייסטליכען? — אבער אין שפּאניען זינד יא דיא קאטהאָליקען זעהר פֿראָמם — אונד דאָך האבען עס דאָרט דיא יודען זעהר גוט! (וויר מיססען היער וויעדערהאָלט בעמערקען, דאס נאָך דאמאלס דיא יודען אין שפּאניען אונטער זעהר גוטען פֿערהעלטניססען לעבטען.)

„„אה! פֿאָן ש פּ א נ י ע ן שפּרעכט איהר! (ריעף בענעדיקט האָך ערפֿרייט), ווייססעט איהר אויך פֿאָן שפּאניען עטוואס צו ערצעהלען, ווארעט איהר שאָן אין שפּאניען?""

„א י י נ מ א ל ניכט, (זאגטע נתן) זאָנדערן איבערצעהן מאל — אונד איך האָפֿפֿע צו גאָטט, איך ווערדע באלד וויעדער דאָרט זיין. יא, שפּאניען איזט דאס אייגציגע לאנד, וואָ דער יודע איין מענש איזט. דיא יודען, דיא דאָרט וואָהנען, לעבען גאר ניכט אין „גלות". דענן פֿיר זיא איזט שפּאניען דאס ארץ ישראל, נור דאס בית המקדש פֿעהלט דאָרט. זאָנסט וויסטע איך ניכט, גאָטט פֿערצייהע מיר מיינע זינדען, אָב איך צוריקטווישע."

„„אָ, פֿערזינדיגעט אייך ניכט, (זאגטע אברהם שלמה) מאן דארף דען טאג ניכט לאָבען, בעפֿאָר ער פֿאָריבער איזט! נאָטט ווייס, וואס זיך דאָרט מיט דען יודען נאָך טהון ווירד!"" —

„אבער פֿיר יעטצט זאגע איך, גלאָבט ביזט דוא גאָטט, דאס דוא דיא יודען נאָך שפּאניען געפֿיהרט האסט, אונד געזעגנעט זייא יענעס לאנד! דאָרט זינד דיא יודען אין אללען קאָניגרייכען האָך געאכטעט, זיא האבען האָהע אמטער אונד לעבען וויא פֿירסטען!"

בענעדיקט וואר האָך פֿערגניגט בייא דיעזער ערצעהלונג, זיין הערץ לאכטע פֿאָר פֿריידע — דאָך צייגטע ער איינע געוויססע אונרוהע, ביז ער ענדליך מיט דער פֿראגע הערויסריקטע: „„קעננעט איהר אויך איינינע בעריהמטע יידישע שפּאנישע פֿאמיליען?""

„זעהר פֿיעלע! דא וויל איך אייך גלייך דיא גראָסטע נעננען, דאס איזט דיא יידישע פֿאמיליע א ב ו ב ו ס ט! דיא איזט יעטצט דיא ע ר ס ט ע אין דער גאנצען וועלט!"

בענעדיקט וואָללטע פֿאָר פֿריידע פֿאָן זיינעם זיטצע אויפֿשפּרינגען, דאָך היעלט איהן שפּרה צוריק, אינדעם זיא זאגטע: „וואס איזט דיר פּלאָטצליך געשעהען? איך בעגרייפֿע דיינע פֿריידיגע אויפֿרעגונג ניכט!"

„„ניכטס איזט! ערצעהלעט נור ווייטער!""

„נון וויל איך אייך זאגען (זאגטע נתן), דאס „דון יוסף בן אבו בוסט" דער איינענטליכע קאָניג אין ק א ס ט י ל י ע ן איזט. (דאמאלס וואר „קאסטיליען" איין בעזאָנדערעס קאָניגרייך אין שפּאניען, היינטע איזט עס בלאָס איינע שפּאנישע פּראָווינץ.) דער קאָניג פֿאָן קאסטיליען טהוט ניכט דאס מינדעסטע אָהנע דון יוסף. עס שטעהען צוואר נאָך אנדערע יודען בייא האָפֿע אין גראָסעם אנזעהען. דון שמואל בן יואש איזט אויך קיין קליינער מאנן דון משה בן אבודל נעהט ביים קאָניגע איין אונד אויס, וויא איין ברודער בייא דעם אנדערן, אבער זאָ גראָס וויא „אבו בוסט" איזט קיינער. ער אונטערשרייבט זיך אויך „נעהיימער ראטה בייא קאָניג אלפֿאָנס פֿאָן קאסטיליען."

„בייא קאָניג אלפֿאָנס? (ריעף שפּרה) דאס איזט יא אונזער שוויעגערזאָהן!"

נתן אונד אללע אורחים זאהען זיך פֿערוואונדערט אן, בענעדיקט האטטע אבער זאָ הערצליך געלאכט, דאס איהם דיא טהרענען קאמען. „„איהר הערען (זאגטע ער נאָך איממער לאכענד) גלויבעט יא ניכט, דאס מיינע פֿרויא זאָ איינען פֿאָרנעהמען שוויעגערזאָהן האט. דענן וויר האבען נור דיעזע אייגציגע טאָכטער אונד דיעזע איזט נאָך קיינע ברויט. אבער מיינע פֿרויא האט דיא געוואָהנהייט, דאס זיא דען ריכארד „אונזערען פּרינצען" הייסט — אונד דיא שוויעגערזאָהנע אונזערעס קאָניגס „אונזערע שוויעגערזאָהנע" נעננט, וויל קאָניג אלפֿאָנס דיא טאָכטער אונזערעס קאָניגס צור פֿרויא האט, זאָ הייסט זיא איהן „אונזערען שוויעגערזאָהן!" דאָך מיין ליעבער ר' נתן, ערצעהלט נור ווייטער, קעננט איהר דען דון משה בן אבודל פֿערזאָנליך?""

„ביינאהע זאָ וויא מיך זעלבסט! איין ליעבער, פֿאָרטרעפֿפֿליכער מענש איזט דאס! ער האט אין זיינעם הויזע איינע איינענע סינאגאָגע אונד פֿיר דיעזע האבע איך איהם דרייא ספרי תורה געשריעבען. אויך דיא תפלין זינד פֿאָן מיר געקויפֿט, וועלכע זיין זאָהן י ו ס ף צור צייט זיינער „בר מצוה" ערהיעלט. דיעזער י ו ס ף וואר אייך איין קינד, איין וואהרעס בילד פֿאָן איינעם יונגען! ער לייכטעטע פֿאָר שאָנהייט, איך קאָננטע עס ניכט זאטט בעקאָממען, איהן